

Nr 82.

Av herr **Lindahl m. fl.**, *angående modifiering av bestämmelserna om formell kompetens för anställning i statens verk.*

I olikhet med fallet i privata företag stadgas för statens verk och institutioner ofta, att för innehav av den ena eller andra befattningen fordras att ha avlagt t. ex. realexamen, studentexamen, civilingenjörsexamen, etc. Motivet till dessa föreskrifter kan icke vara att garantera staten en tillräckligt kvalificerad arbetskraft. Frånvaron av dylika stadganden kan nämligen icke utgöra något hinder för den myndighet, som har att utse befattningshavaren, att, om så skulle anses nödigt, bland de sökande välja innehavare av sådan formell kompetens, som anses erforderlig för arbetets utförande. Däremot begränsa bestämmelserna vederbörande myndighets valfrihet och kunna säkert ofta föranleda, att en för posten lämplig person får stå tillbaka för en mindre lämplig, som fyller de formella kompetensvillkoren.

Ofta för att icke säga oftast äro nämligen de kvalifikationer, varpå avlagda examina utgöra bevis, utan större betydelse för det praktiska arbetet i befattningen. Arbetet är utom på de högsta posterna starkt specialiserat. De praktiska erfarenheter, tjänstemännen inhämta under arbetet i verket, äro därför av dominerande betydelse för hans förmåga att på skälig tid riktigt utföra de med tjänsten förenade göromålen. De teoretiska kunskaper eller förmågan att inhämta sådana, som examensbetygen ådagalägga, kunna i allmänhet endast i ringa grad exploateras. Endast på de högsta posterna torde omfattande teoretiska insikter vara nödvändiga. Det är klart att t. ex. en civilingenjörsexamen icke i och för sig utgör något minus i arbetet även i lägre tekniska befattningar. Men den är icke nödvändig och ökar knappast förutsättningarna för arbetets behöriga utförande.

Däremot utgöra föreskrifterna för formell kompetens ofta ett hinder för dugliga befattningshavare i saknad av föreskriven examen att avancera till poster, som de mycket väl kunna bestrida. Visserligen föreligger utvägen att erhålla dispens. I allmänhet torde emellertid myndigheterna vara rätt ovilliga att ge sådan. Det förekommer till och med att underordnade myndigheter skärpa fordringarna på formell kompetens utöver de av Kungl. Maj:t i instruktioner eller andra föreskrifter uppställda.

Inom den privata företagsamheten, som dock dominerar det ekonomiska livet, finnas inga dylika föreskrifter. Företagsledningen eller den därtill bemyndigade anställer en tjänsteman eller arbetare och prövar hans duglighet. Befinnes denna möjliggöra eller berättiga en karriär befordras vederbörande till de högsta tjänster oberoende av avlagda examina. Ingenting förefaller hindra tillämpning av samma metod i statens verk. I själva verket tillämpas också denna

metod i viss utsträckning. Det kan inträffa att innehavare av den formella kompetensen i det praktiska arbetet befinnes olämplig för befordran och får stanna på den post där han börjat eller får nöja sig med ett eller ett par obetydliga steg i karriären och därefter gråna i en underordnad tjänst. För övrigt skulle det vara egendomligt, om ingen hänsyn toges till tjänstemannens i det praktiska arbetet ådagalagda duglighet. Inte ens i ett statsverk kan detta helt undvikas. Men föreskrifterna om formell kompetens begränsa möjligheterna härtill. De kringgärda en viss grupp av befattningshavare med speciella skyddsbestämmelser, dela tjänstemännen i två bestämda grupper, av vilka den ena är förbehållen privilegiet att ensam äga formell rätt till befordran över en viss lönegrad. Skall någon annan trampa över gränsen, kräves en speciell nådeakt av verksmyndigheten eller av Kungl. Maj:t. Dispensmedgivandet är ingalunda någon formsak på vilken varje tjänsteman utan formell kompetens kan vara säker, om han praktiskt ådagalagt sin duglighet och lämplighet för en högre befattning. I så fall vore föreskrifterna om formell kompetens meningslösa. Deras uppgift är uppenbarligen att förbehålla de högre befattningarna åt innehavarna av vissa bestämda examina. För att garantera staten kvalificerad arbetskraft äro de i stor omfattning onödiga.

Här berörda föreskrifter om formell kompetens förefinnas såväl i riksdagens verk som i Kungl. Maj:t underställda verk. En förändring förefaller rimligen böra omfatta hela statsverksamheten. En utredning av frågan synes därför förutsetta, att Kungl. Maj:t och riksdagen besluta att gemensamt företaga denna.

Med hänvisning till det anförda hemställa undertecknade,

att riksdagen ville besluta
dels att principiellt uttala sig för en modifiering av bestämmelserna om formell kompetens för anställning i statens verk,
dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå en gemensam utredning av frågan.

Stockholm den 17 januari 1947.

Lars Lindahl.

Göran Petterson.

Henry Allard.
